

fugi de Sostakovici, cu adnotații și indicații asupra degetațiilor folosite. În prezent este profesor titular al catedrei de pian și totodată al celei de etnomuzicologie de la *State University* din Long Beach (California). E de asemenea fondatorul și directorul orchestrei *Consortium Musicum*.

— *Ați dirijat, sub auspiciile Universității de Stat de la Long-Beach concerte de muzică românească. Ce ne puteți spune în legătură cu acestea?*

Cunoscând, în prima mea tinerețe, muzica românească pe care o prețuiesc mult, am socotit de datoria mea popularizarea peste hotare a valoroasei creații a compozitorilor români.

Încă din 1953 am prezentat, în primă audiție la Los Angeles, *Suita pentru două pianе, în stil românesc* de Dinu Lipatti. Am continuat această acțiune de popularizare a muzicii românești. Pentru a mă referi numai la anul trecut, la 12 aprilie, am susținut, la Muzeul de artă din New-York, un recital de pian în care am cîntat *Suita op. 10, în re major* de George Enescu. La 5 mai am prezentat la Long-Beach, conducînd orchestra *Consortium Musicum*, un concert exclusiv de muzică românească. În program au figurat următoarele lucrări: *Năzdrăvăniile lui Păcală* de Tudor Ciortea, Patru *lied-uri* de Dinu Lipatti, *Sonata pentru clarinet* de Tiberiu Olah, *Ritual pentru setea pămîntului* de Miriam Marbé, *Din cătănie* (trei caricaturi muzicale) de Paul Constantinescu și *Simfonia de cameră* de George Enescu.

Lucrările s-au bucurat de o excelentă primire, ele corespunzînd unui larg evantai de gusturi, de preferințe. Aș dori să mai spun că *Toccată* de Paul Constantinescu este cîntată de mai mulți ani, de către o seamă de elevi ai mei.

— *Păstrați contactul cu viața noastră de artă și cultură?*

Contactul cu viața de cultură românească, de care rămîn legat atît emoțional cît și intelectual, mi-l prilejuiește în primul rînd revista *Muzica*. Urmăresc, cu mult interes, discuțiile care au loc la Uniunea Compozitorilor. Ele dovedesc că sînt abordate probleme largi de estetică muzicală și nu chestiuni personale, de a plăcea sau nu a plăcea o anumită lucrare. Apoi, arta, muzica este privită totdeauna ca avînd o funcție socială — ceea ce socotesc că este foarte important.

Și mai este ceva. Mă bucură faptul că revista nu cuprinde... reclame și că fiecare pagină poate fi citită. Urmăresc criticile muzicale, în special ale muzicienilor pe care îi cunosc. Am posibilitatea să constat gustul criticilor și într-o bună măsură a publicului, aflînd cum a reacționat acesta. Deseori remarc coincidențe de apreciere asupra unor lucrări sau interpreți de circulație mondială ceea ce îmi dă un indiscutabil sentiment de siguranță și convingerea că în estetică există o anumită universalitate.

Țin să relevăm buna primire de care m-am bucurat pretutindeni în țară, cu o atenție deosebită față de Uniunea Compozitorilor care mi-a favorizat luarea

unui contact și mai strîns cu creația actuală extrem de interesantă a tinerilor ca și a vîrstnicilor. Voi avea noi temeuri pentru activitatea mea de promovare a acestora, în Statele Unite ale Americii.

J.-V. PANDELESCU

Christoph Eschenbach și noua școală pianistică

Christoph Eschenbach, născut 1940, Breslau (astăzi Wrocław în R. P. Polonă), primele lecții de muzică cu mama sa, apoi de la vîrsta de 10 ani cu Eliza Hansen, originară din România. După ce obține de două ori premiul I la concursul pentru copii al firmei constructoare de pianе „Steinway“, urmează Școala superioară de muzică la Köln și apoi la Hamburg (din nou cu prof. Eliza Hansen), pînă la absolvire în 1963. O serie de turnee în străinătate (Franța, Danemarca, Olanda, Italia, Spania, țările nordice) îl impun atenției opiniei publice internaționale, dar afirmarea hotărîtoare i-o aduce în 1965 obținerea primului premiu „Clara Haskil“ la Lucerna. Cariera sa are de aci înainte un curs ascendent, spectaculos: este invitat la Festivalurile de la Salzburg, Viena, Lucerna, Spoleto, Montreal etc.; cîntă sub baghetele celor mai iluștri dirijori (Karajan, Markévitch, Barbirolli, Sawallisch, Klecki, Szell etc.), imprimă pentru casa de discuri „Deutsche Gramophon Gesellschaft“ lucrări concertante și camerale de Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann. Debutază în 1969 în S.U.A., după care revine de trei ori pe an în diferite centre muzicale dincolo de ocean. Prima apariție la București: mai, 1969, în două recitaluri la sala mică a Palatului (Bach, Mozart, Beethoven, Schubert, Brahms), măsurîndu-se cu cîteva dintre cele mai semețe piscuri ale muzicii universale pentru a demonstra uimitoarea sa capacitate de cuprindere stilistică. Revenit în aprilie 1973 (recital la sala Ateneului și participarea ca solist în *Concertul nr. 1* de Brahms cu Filarmonica „George Enescu“, dirijată de Mircea Cristescu), impresionează prin maniera personală, dar întotdeauna captivantă, de a interpreta piese de Mozart, Schubert, Chopin. Convorbirea noastră pornește de aceea de la întrebarea:

— *Există un stil modern de interpretare a unor lucrări clasice și prin ce se caracterizează?*

— Cred că nu poate fi vorba de un stil „modern“ de interpretare, ci de renunțarea la unele false tradiții, care au dus la denaturarea adevăratelor personalități ale unor mari compozitori. Un asemenea curent a început să se contureze încă din perioada interbelică a secolului nostru, o dată cu apariția — în lumea marilor artiști ai pianului — a unor maștri ca Arthur Schnabel, Edwin Fischer, Arthur Rubinstein, Clara Haskil. Din acest punct de vedere, mă consider un urmaș al lor; cred că nu greșesc dacă afirm că o seamă de pianiști de

frunte ai epocii noastre — mă refer la Daniel Barenboim, Sviatoslav Richter, Martha Argerich și alții — se situează pe aceeași poziție.

— *Ați putea exemplifica unele din aceste „false tradiții” ?*

— Mă gândesc la un Bach, distant, închis într-un spațiu vid al Barocului, la un Mozart dulceag, deformat de zorzoanele Rococo-ului, la un Schubert, prezentat ca reprezentant tipic al filistinismului epocii Biedermeier, la un Chopin salonard, la un Brahms tomnatic, greoi, „așezat”. Toți aceștia au în realitate un profil cu totul diferit, pe care mă străduiesc să-l evidențiez în interpretările mele: disperatul Schubert, neînțeleas de contemporanii săi cu vederi înguste, exilatul Chopin, cuprins de nostalgia patriei sale și — cu referire specială la perioada scrierii Preludiilor — aflat într-o permanentă luptă cu moartea, îndrăznețul Brahms, cu ideile sale fantastice, uimitor de moderne. Cît despre Mozart, încerc să relev în mod deosebit două trăsături care mi se par dominante: caracterul său neliniștit, necontemplativ, și aspectul teatral, dramatic, pe care-l găsesc în oricare din *Sonatele* sau *Concertele* sale, pentru a nu mai vorbi de o lucrare ca uvertura la *Nunta lui Figaro*, considerată în mod greșit ca o agreabilă piesă de divertisment, cînd în realitate evocă tot ce are Revoluția franceză mai exploziv.

— *Eliminarea falselor tradiții și reîntoarcerea la adevăratele profiluri ale marilor clasici vi se par a constitui elementele caracteristice, fundamentale, ale noii școli pianistice ?*

— Fără îndoială, dar dincolo de aceste idei de bază apare personalitatea fiecărui interpret, care încearcă să-și exprime lumea gândurilor într-un mod personal, să devină „medium-ul” unui fluid muzical provenind din alte vremuri. Trebuie cîntat cu conștiința că au trecut secole de la scrierea acestor lucrări considerate clasice, că în acest răstimp s-a acumulat o experiență, enormă, că avem astăzi o altă conștiință a probității artistice, care ne obligă să insuflăm sînge proaspăt acestei muzici vechi.

— *Reconsiderarea aceasta trebuie să aibă totuși limitele sale...*

— Esențial este ca totul să fie privit cu seriozitate, analitic, urmărindu-se sesizarea sensului adînc. Evident, notele muzicale pot fi considerate din multe puncte de vedere, dar trebuie găsit numitorul comun între concepția proprie a artistului și cea a compozitorului. Iată de ce nu cred că există o libertate totală a actului de reconsiderare.

— *O asemenea confruntare de concepții necesită desigur studiu aprofundat, deci timp. Dată fiind tineretea Dvs., pe cîți dintre marii compozitori considerați că i-ați putut analiza ajungînd la concluzii precise ?*

— Să știți că includ în programele mele numai compozitori și lucrări cu care socotesc că mă pot identifica. De aceea, pentru moment, cînt doar Bach, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms, Mendelssohn-Bartholdy, Chopin, Ceaikovski, Schönberg, Berg, Bartók, Stravinski, Henze, și doar lucrări ale acestora pe care consider că le-am asimilat.

— *Aveți desigur și proiecte în ce privește lărgirea repertoriului...*

— Mă preocupă studierea unor noi lucrări, cum sînt — pentru a mă referi la Concerte — cele de Brahms (nr. 2), Bartók (nr. 1), Prokofiev (nr. 2) și desigur, integrala Concertelor de Beethoven, pe care m-am angajat să le înregistrez pentru „Deutsche Gramophon Gesellschaft” în cadrul unui proiect original, fiecare concert fiind imprimat cu altă orchestră și cu alt dirijor: nr. 1 cu Filarmonica din Berlinul occidental sub bagheta lui Karajan, nr. 2 cu Filarmonica din Viena și Claudio Abbado, nr. 3 cu London Symphony Orchestra și Hans Werner Henze, nr. 4 cu orchestra „Bayrischer Rundfunk” și Rafael Kubelik, nr. 5 Boston Symphony Orchestra și dirijorul japonez Ozawa. Vom vedea în ce mod vor reuși să se adapteze diferenții dirijori la concepția unitară a solistului.

— *Am fost informat că, de la o vreme, vă preocupați arta dirijorală...*

— În realitate, m-a preocupat din totdeauna; de altfel, am și studiat dirijatul la Școala superioară de muzică, obținînd absolvența la pupitrul unui ansamblu de operă cu *Nunta lui Figaro*. Ulterior, prin dezvoltarea subită luată de cariera mea pianistică, am renunțat la baghetă, dar am reluat-o în 1972, la Hamburg, dirijînd un concert cu uvertura la *Nunta lui Figaro* (on revient toujours!) și *Sinfonia a III-a* de Bruckner. Iată, de altfel, și un exemplu care explică pasiunea mea pentru dirijat: îmi place Bruckner, dar n-am ce cînta de el la pian. Intenționez să realizez în viitor o carieră paralelă de pianist și de dirijor.

— *Vom avea prilejul să urmărim și noi, la București, paralelismul acestei cariere ?*

— Chiar în stagiunea viitoare, cînd voi dirija un concert al Filarmonicii „George Enescu” și voi participa la un program de recital pentru două pian.

— ?

— A, da, uitasem să vă spun că mă preocupă și muzica pentru două pian, pe care o practic alături de un foarte talentat compatriot, tînărul pianist Justus Franz. El va fi de altfel și solistul concertului în care voi deține bagheta, la pupitrul Filarmonicii bucureștene.

EDGAR ELIAN